

PISA
Platforma pentru Inițiative
de Securitate și Apărare

**KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG**

CE CRED MOLDOVENII DESPRE NATO? PERCEPȚII PRIVIND ALIANȚA ȘI PARTENERIATUL CU REPUBLICA MOLDOVA

Elena MÂRZAC,
expertă subiecte de securitate și stratcom,
fondatoare PISA

www.pisa.md

platforma@pisa.md

Actuala percepție a cetățenilor cu privire la NATO și relația pe care Republica Moldova o are cu Alianța Nord-Atlantică rămâne în continuare o moștenire din trecut, dominată de prejudecăți, stereotipuri și clișee, o atitudine care se schimbă extrem de greu în lipsa oricărei campanii generale de informare a populației.

Paradigma geopolitică est-vest, predominantă în viața politică, socială și economică a Republicii Moldova, rămâne un factor determinant în procesul de asimilare de către publicul nostru a parteneriatului țării cu NATO, o eventuală aderare fiind percepută ca un potențial risc de destabilizare regională, făcându-se analogie cu situația din Ucraina. Potențiala aderare la NATO, este prezentată sub forma unei narațiuni situaționale, ca un pericol serios care este întărit și mai mult de narațiunea strategică moștenită din perioada Războiul Rece și anume extinderea blocului militar NATO. Prin mesaje bine direcționate, este prezentată, pe de o parte, ca o amenințare la adresa neutralității Republicii Moldova, iar pe de altă parte, ca un pas care ar putea declanșa confruntarea directă cu Rusia, punând astfel în pericol securitatea în spațiul est-european.

Având în vedere provocările regionale și naționale de securitate, cooperarea cu NATO este esențială pentru reforma sectorului de securitate. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova și NATO (IPAP) prevede că implementarea IPAP nu are drept scop aderarea la Alianța Nord-Atlantică, ci trebuie să încurajeze și să sprijine procesul de reformă în sectoarele securității și apărării naționale. Parteneriatul cu Alianța Nord-Atlantică este văzut și ca un mecanism de avansare a parcursului european al Republicii Moldova (Moldova a devenit candidată). Potrivit IPAP Republica Moldova - NATO, principalele obiective strategice ale Republicii Moldova sunt: integrarea europeană, îmbunătățirea dialogului și aprofundarea relațiilor cu structurile euroatlantice.

De altfel, domeniul apărării și securității este unul din elementele-cheie ale parteneriatului dintre Republica Moldova și NATO, dar există și alte dimensiuni prioritare în promovarea acestuia. Eforturile de sporire a rezilienței sunt, de asemenea, esențiale, deoarece acestea pot fi combinate cu dezvoltarea capacităților de apărare ale Moldovei.

Este firesc să existe un interes reciproc pentru o astfel de comunicare între Moldova și NATO. Alianța Nord-Atlantică este văzută ca cea mai coerentă alianță politică și militară bazată pe apărarea colectivă dar:

- Nivelul scăzut al culturii de securitate în societate și în cadrul clasei politice, comunicarea publică deficitară în domeniul securității și apărării, propaganda puternică diminuează sprijinul public și politic pentru acțiuni mai hotărâte de consolidare a securității și apărării și cooperarea cu NATO și UE. În plus, investițiile în consolidarea sectorului de securitate și apărare sunt nepopulare în societate, pot crea costuri de imagine (din cauza dezinformării și propagandei) pentru actorii politici și, prin urmare, descurajează politicile și acțiunile mai decisive. În special, trebuie remarcat campaniile toxice de propagandă și manipulare îndreptate spre parteneriatele de securitate, acțiunile aliaților externi ai Republicii Moldova, precum și acțiunile, chiar intenționate, de consolidare a rezilienței. Chiar și subiectul neutralității constituționale este exploatat într-o manieră manipulativă pentru a descuraja sprijinul public pentru consolidarea capacităților de apărare sau alte acțiuni de fortificare a securității moldovenești.
- Discursul agresiv anti-NATO al mass-mediei ruse din Republica Moldova este intens. Astfel, fiecare detaliu diplomatic sau administrativ al relației Chișinăului cu organizațiile internaționale a fost transformat într-un artificiu propagandistic. Transpunerea acestei constante retorici anti-NATO, susținută de toate canalele posibile, se reflectă mai ales în sondajele de opinie publică realizate în Republica Moldova, care au relevat o opoziție a populației față de o eventuală apropiere de Alianța Nord-Atlantică.

Un factor care nemijlocit influențează nivelul de colaborare Moldova – NATO și care merită o atenție deosebită, este societatea Republicii Moldova. Aici se observă un fenomen de influență reciprocă. Pe de o parte, voința societății influențează relația țării cu NATO.

Pe de altă parte, cu cât mai strânsă este colaborarea, catalizată și de o comunicare strategică efectivă, cu atât și societatea pare să accepte mai mult noua paradigmă a relațiilor cu NATO. La moment este încă prematur de menționat o creștere semnificativă a numărului de susținători pentru o relație mai strânsă cu NATO. Totuși, sondajele arată o ușoară creștere a numărului celor care consideră o relație mai apropiată cu NATO ca fiind benefică pentru Republica Moldova – cu aproximativ 8% în mai puțin de șase luni. Chiar dacă numărul acestei categorii de persoane nu este majoritar, teoretic, are loc o internalizare a noii realități în conștiința societății. Aceasta, în termen mediu și lung, poate crea condițiile necesare pentru o apropiere și mai mare între Moldova și alianță, ceea ce indiscutabil va ridica nivelul de securitate și prosperitate a țării.

Datele sondajelor sociologice arată abordări contradictorii păstrate în societatea moldovenească în ansamblu în ceea ce privește NATO. Datele colectate reflectă ambivalența atitudinilor publice față de NATO în Moldova. Opinia publică este încă vulnerabilă la cazuri particulare, cum ar fi operațiunea NATO din Serbia din 1999 sau războiul actual din Irak. NATO poate fi privit în moduri diferite, dar, în primul rând, nu putem să neglijăm faptul că Alianța este cel mai puternic bloc militar-politic din lume care formează nucleul sistemului european de securitate, precum și expansiunea sa spre est. În al doilea rând, Moldova nu are un nivel atât de ridicat de cooperare militară și benefică din punct de vedere politic cu nicio altă organizație internațională (țară). În cele din urmă, astăzi, nu există nicio alternativă rezonabilă la aprofundarea cooperării, așa cum a fost dovedit de experiența anterioară și amplificat de mediul de securitate provocator

În ultimele sondaje [1], atitudinea cetățenilor moldovenii față de NATO arată tendințe pozitive: Alianța este acum mai rar văzută ca un războinic beligerant. În același timp, neadmiterea actelor de forță ale NATO este evidentă. În viitor, atitudinea cetățenilor moldoveni față de Alianță va depinde, probabil, de tendințele de dezvoltare a acesteia și de politica guvernamentală, discursul politic și orientarea strategică a țării.

De exemplu, percepțiile publice ale NATO în Ucraina sunt determinate de politica guvernamentală foarte consecventă față de NATO, precum și de informațiile masive, diverse și eterogene disponibile. Stereotipurile trecutului coexistă în opinia publică cu NATO cu optimismul generațiilor tinere și al oamenilor cu studii superioare. Evaluările experților diferă, de asemenea, mult de cele publice. Nu există un punct de vedere comun cu privire la NATO în Republica Moldova. Această problemă nu este deocamdată dezbătută în spațiul public și nu există o opinie bine formulată în ceea ce privește viitorul cooperării cu Alianța.

De menționat, că mai mulți respondenți, din toate discuțiile de focus grup, sunt confuzi privind aderarea la UE și NATO, unii vorbesc în paralel despre ambele grupuri, de parcă integrarea în UE presupune automat aderarea la NATO, iar avantajele economice de la integrarea europeană sunt confundate cu cele militare, în urma aderării la NATO.

Problema majoră a percepției publice a NATO în Moldova este că, contactele permanente cu NATO sunt, de fapt, o prerogativă pentru cei mai înalți piloni ai puterii de stat – un cerc restrâns de experți militari și civili. Acordurile cu NATO se dezvoltă în mare măsură "în spatele scenei" și nu sunt însoțite de o amplă campanie de informare, care, la rândul său, explică gradul scăzut de conștientizare a cetățenilor cu privire la activitățile Alianței. Un număr mic dintre respondenți au declarat că nivelul cunoștințelor lor despre NATO este ridicat, iar fiecare al patrulea – intermediar [2]. În același timp, două treimi dintre cetățeni fie au declarat că gradul lor de conștientizare cu privire la NATO este scăzut (49,7%), fie nu au avut nicio informație de spre NATO (19,2%). Care sunt motivele slabei cunoașteri a cetățenilor despre Alianță? În primul rând, sondajele anterioare efectuate de către CBS Axa au arătat că problemele de politică externă îi preocupă mult mai puțin decât problemele sociale și economice interne [3]. Acest lucru pare firesc pentru orice țară.

[1] Percepția populației despre amenințări și instituții de securitate ale Republicii Moldova, <https://infocenter.md/perceptia-populatiei-despre-amenintari-si-institutii-de-securitate-ale-republicii-moldova-2/>

[2] Percepția populației despre amenințări și instituții de securitate ale Republicii Moldova, <https://infocenter.md/perceptia-populatiei-despre-amenintari-si-institutii-de-securitate-ale-republicii-moldova-2/>

[3] Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare a RM. https://pisa.md/wp-content/uploads/2023/02/5_Sondaj-Perceptii-publice-asupra-sistemului-de-securitate-si-aparare-a-Republicii-Moldova.pdf

Ar fi cel puțin ciudat dacă cetățenii ar fi îngrijorați mai mult de progresul implementării Programului PfP decât de rata șomajului și de plata la timp a salariilor și pensiilor. În al doilea rând, autoritățile prezintă informații reduse despre cooperarea cu alianța și programele comune. În ceea ce privește deficitul de informații, o parte semnificativă a cetățenilor moldoveni privesc NATO fie sub influența stereotipurilor distorsionate din trecut, fie sub influența evaluărilor mass-mediei ruse, care până acum nu au fost deloc prietenoase cu Alianța.

Un sondaj comandat de Centrul Informare și Documentare NATO din Moldova a arătat că doar 27% dintre respondenți știu despre organizație [4]. Astfel, lipsa de informații despre NATO este o problemă la fel de mare, dacă nu chiar mai mare, ca și dezinformarea pe această temă. Combaterea influenței și propagandei rusești nejustificate este importantă, dar fără a avea o discuție publică serioasă despre angajamentul Moldovei de a spori capacitățile de apărare și de a aborda statutul de neutralitate al țării în conformitate cu cooperarea sporită cu NATO, subiectul va rămâne mai degrabă o monedă de negociere electorală decât o alegere națională strategică. Opiniile exprimate de participanții în cadrul discuțiilor tematice cu privire la NATO sunt diverse, amestecate și câteodată contradictorii și reflectă o gamă largă de percepții care cuprind înțelegerea beneficiilor, importanța organizației în asigurarea păcii și securității, solidaritate și protecție.

Atât sondajele sociologice cât și focus grupurile au demonstrat cunoștințe scăzute despre NATO și confuzie privind aderarea la UE și NATO, unii vorbesc în paralel despre ambele grupuri, de parcă integrarea în UE presupune automat aderarea la NATO, iar avantajele economice de la integrarea europeană sunt confundate cu cele militare, în urma aderării la NATO.

Pe de altă parte sondajele ne arată ca majoritatea respondenților consideră ca Republica Moldova trebuie să primească ajutor în reformarea sectorului de securitate.

În pofida perpetuării narativelor false că asistența externă acordată Republicii Moldova pentru reformarea sectorului de securitate constituie o imixtiune în treburile interne și contrar mesajului diferitor guverne de la Chișinău despre lipsa susținerii din partea cetățenilor pentru dezvoltarea parteneriatelor în domeniul apărării cu NATO, UE și partenerii strategici, majoritatea respondenților (66%) au răspuns, cu siguranță "da" și "mai degrabă da" în favoarea asistenței externe în reformarea sectorului.

Totodată, se remarcă segmentarea puternică a populației în funcție de conexiunea la producția mediatică rusească, făcută vizibilă prin corelațiile cu apartenența la grupurile lingvistice a opțiunilor geopolitice.

Focus grupurile [5] au demonstrat repetat despre nivelurile diferite de informare, cu cunoștințe limitate despre cooperarea Moldovei cu NATO, invocând motivul insuficienței mediatizării subiectului și consideră că aceasta nu este explicată. Rezultatele sunt o reflectare a diversității viziunilor în ceea ce privește NATO și a discursurilor și stereotipurilor existente în societatea moldovenească.

Opiniile despre Alianță variază în dependență de nivelul de cunoștințe, regiuni, vârstă, limba vorbită, nivelul de studii. Astfel unii respondenți asociază cooperarea și potențiala aderare cu pierderea independenței și respectiv implicarea în conflicte, asociind cazul Ucrainei.

Războiului din vecinătate nu a schimbat radical opiniile despre NATO, doar o minoritate și-au fortificat încrederea în NATO sau privesc blocul cu mai mult respect la moment, favorizat de volumul de asistență oferit Ucrainei. Respondenții care se poziționează împotriva Alianței au remarcat ca și-au fortificat opinia că NATO este un bloc creat pentru războaie și distrugerii.

[4] Studiu cu privire la percepția populației cu privire la sistemul de securitate și apărare a RM. <https://infocenter.md/wp-content/uploads/2021/08/Date-Studiu-Strategia-de-Securitate.pdf>

[5] Opinii și percepții privind ordinea publică, securitatea statului și colaborarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și NATO. <https://pisa.md/wp-content/uploads/2023/06/Opinii-si-perceptii-privind-ordinea-publica-securitatea-statului-si-colaborarea-cu-Republicii-Moldova-cu-Uniunea-Europeana-si-NATO.pdf>

Participanții identifică avantajele cooperării cu NATO care implică întărirea capacității de apărare a statului, dezvoltarea forțelor armate și la creșterea securității, dezvoltarea economică și de infrastructură.

În paralel, dezavantajele aderării la NATO menționate de respondenți includ: temeri cu privire la riscurile asociate cooperării cu NATO, în special extinderea războiului pe teritoriul Republicii Moldova, alimentate de lipsa de cunoștințe, propagandă, cultura de securitate; preferințe de a menține statutul de neutralitate și neimplicarea în alianțe militare; cooperarea să fie în concordanță cu valorile de pace și democrație, fără a implica direct cooperarea militară.

Recomandările privind cooperarea cu NATO pot fi caracterizate ca fiind constructive, bazate pe înțelegerea exactă de ce ar fi nevoie pentru a înțelege avantajele și dezavantajele colaborării țării noastre cu Alianța Nord Atlantică.

- Schimb de informații care contribuie la consolidarea capacității de apărare a Moldovei.
- Dezvoltarea cooperării și profesionalizării militare și instruirea, în special proiecte de colaborare în domeniul logistic și dotării militare.
- Implicarea NATO în promovarea unei soluții pentru retragerea trupelor ruse și reunificarea țării.
- Printre propunerile de dezvoltare a unei culturi de securitate și înțelegerea beneficiilor cooperării cu așa organizații ca NATO și UE se regăsește și necesitatea de comunicare a proiectelor implementate, transparența în prezentarea rezultatelor proiectelor, dar și vizitelor oficiale.

Republica Moldova beneficiază plenar de cooperarea cu NATO, agenda fiind ghidată de interesele naționale ale Republicii Moldova și solicitările exprese ale acesteia. În prezent, nu putem identifica un alt parteneriat mai viabil și constructiv, care să contribuie la dezvoltarea capacităților militare, dar și a securității și apărării.

În acest sens pentru promovarea pozitivă și obiectiva a NATO este nevoie de o informare continuă și obiectivă prin diverse instrumente de angajare cu publicul.

- identificarea unui plan de comunicare strategică de promovare a cooperării cu NATO în scopul identificării viziunii generale, narativelor, temelor de baza și un set de instrumente de angajare cu publicul.
- organizarea unei campanii naționale de informare și explicare cu implicarea stakeholderilor (persoanelor interesate) statali și non statali.
- stabilirea unei colaborări între instituțiile guvernamentale responsabile de cooperarea cu NATO, Oficiul de Legătură NATO, ambasada punct de contact NATO, ambasadele țărilor membre și parteneri NATO, mediul de experți, societatea civilă, mediul academic și mass-media.

Concluzii și recomandări

Putem observa că de-a lungul anilor, spațiul informațional din Republica Moldova a fost masiv sub influența Federației Ruse, narațiunile rusești fiind larg răspândite. NATO este încă percepută în Republica Moldova mai mult ca un bloc politico-militar cu o agendă de extindere decât ca un partener de dezvoltare și modernizare în domeniul apărării și securității.